

**К.Коршуновын «АКСАР ДЕН
ЮЛАВИЙ» ДРАМЫЖЫМ ИКТЕШЛЫМАШ**

Урок - дискусий

УРОКЫН ЦЕЛЪЖЕ:

- К.Коршуновын «Аксар ден Юлавий» драмыжым иктешлен, тунемше – влакын шинчымашыштым терген налаш;
- Текстыште улшо факт – влак дене пашам ыштен моштымаш;
- Кугезе кочанан илыме йӱлаж да историйжым утларак палаш кумыландаш.

ПРОИЗВЕДЕНИЙЫН ЖАНР ОЙЫРТЕМЖЕ:

Чын мо?

- Тиде произведений драме огыл, а трагедий?

Факт:

- Трагедийыште геройын але герой — влакын колымашышт дене пыта. Курай ден Ялантай князь-влак мучаште колат.

ЧЫН УЛМО:

- Трагедийыште пеш виян личность, виян характер – влак сӱретлалтыт. Геройын але герой – влакын колымышт дене пыта. Но автор ты пьесыште тӱн геройлан Аксар ден Юлавийым шотла. А нуно илыше кодыт.

ИСТОРИЧЕСКИЙ ЖАП:

Чын мо?

- Пьесыште Пугачевский восстаний жап ончыкталтеш?

Факт:

- Тушман вийым чумыра. Тудо чоя кишкыла мемнан деке нушкеш. Тыгыде калыкым, түрлө семын ондалкален, лүдыктыл, шкеж деке шупшеш.

ЧЫН УЛМО:

- **Мурза:** Те вет (марий - влак) мемнан тушман – влаклан Озан ваштареш каяшыже чарак улыда, сандене тудо тендан дене коля семын модеш... Руш кугыжа мемнан ваштареш ондак тендам шорык кӱтӱла пурта, а шкеже шенгелне шога.
- **Курай:** Ала руш кугыжа марий – влакын илышыштым куштылемда, шонет?
- **Ялантай:** Куштылемда ма, огеш ма, тудын пелен калык вӱр шагалрак йога.

МАРИЙ ПАТЫР – ВЛАК:

Акпарс

КОНФЛИКТ:

Чын мо?

- Тиде пьесыште бытовой конфликт гына.

Факт:

- **Курай:** Илыш тыге чоналтын, мом ыштет. Сай сатум эре тавалат. Виет сита – налат, уке гын – кодат.

ЧЫН УЛМО:

- Эн тўн конфликт – социальный:
- **Ялантай:** Кугыжа ваштарешат, хан ваштарешат сۆйышто лияш верештын. Ме вет кок тул коклаште илена. Кудыжо сена, тудын кидыш логалына. Сенышыже мемнан озана лиеш, тудын шинчарожшым ончен, чытырен илена
- **Тулбай:** Мыланна кокыт гыч иктым ойырыман: руш кугыжа але хан!

ЧЫН УЛМО:

кучедалмаш

- -шке мланде верч;
- шке эрыкше верч;
- -шке пиалже верч.

Факт:

- **Тулбай:**Курым – курым мучко азырен төра – влак ажыше шучко янлыкла поктыльыч мемнам. Меже вольык күтү семын пычкемыш чодыраште, куп лонгаште тыныс илышым кычалынна.Поро пошкудем, эргым, үдырем- влак, вий – куатдам чумырыза иктыш! Юл велысе моло калык семын налза кидыш пычал –үзгарым, писе умдым! Тыге гына ме ончыкылык тукумлан шке айдеме тўуснам арален кодена.

Бытовой конфликт:

Чын мо?

- Бытовой конфликт йӧршын гаяк уке.

Факт:

- **Курай:** Юлавий мылам сӧралтын ...Мом мый шонен пыштенам, нигунам чакнымаш уке. Шӱ гар гына мыйым чактарен кертеш.

ЧЫН УЛМО:

Бытовой:Юлавий верч ўчашымаш.

Аксар: Йӱратем. Палем, Курай дене танасен ом керт. Ялантай кугызат мыланем ўдыржым нигунам огеш пу. Нуно коктынат князь улыт...А мый? Курай озан ўшан пийже! Но чонем огеш колышт. Уш – акылым сенен, Юлавий деке ўжеш. Йўдшӱ – кечыже вуйыштем тудак веле. Юлавият мыйым йӱрата.

ГЕРОЙ – ВЛАК:

Чын мо?

- Калыкын образшым начарын почын пуымо.

Факт:

- Кө ме улына? Айдеме але айдеме сынан вольык?

ГЕРОЙ – ВЛАК:

Чын мо?

- Ялантай князь калыкын мутшым ок колышт, эрешке семынже ышта.

Факт:

- **Адай:** Илемна ўмбақ шучко озыркан лишемеш. Тыныс калыкна уэш кожганен. Ялантай, калыкым чамане, осал кидыш ит пу... Ме курымлан шочын огынал, сандене мыланна калык нергенат шоныман. Курайын могайжым палена. Тудлан ўдыретым пуэт гын, пален лий, мемнамат пырля ужалет.
- **Ялантай:** ...Мыят шке шочшем пиаланым ужнем. Садлан кўлан шонем , тудлан пуэм. Тидым тендан деч ом йод.

Чын улмо:

- **Адай:** Кундемышкына Курай князын толын лекмыж дене мотор пайремна пужлыш, калык кожганыш. Таче Курай Юлавийым йүктышаш ыле. Ялантай шөрлен. Курай кызыт шке калыкше дене тиде вельшкыла толеш. Курайын койышыжым шкеат паледа, тудо пел корнеш чарнен ок шогал. Юлавийым виеш нангаяш пижеш.

ГЕРОЙ – ВЛАК:

Чын мо?

- Курай Юлавийым
поянлык деч утларак
йөрата.

Факт:

- **Курай:** Юлавий,
тыланет тиде порсын
шовычым огыл, пүтынъ
канде кавам пөлеклаш
күлеш ыле да! Но
олмешыже, тиде
шовычеш вүдылын,
йөратыше шокшо
шүмем пөлеклем.

ЧЫН УЛМО:

- ▣ **Курай:** Ну, Ялантай, эрге шочшет дене пиалым шыч уж, Курай вегычлан куане....Нимат огыл! Изишак читалтыза. Шонымем семын лиеш гын, Ялантай чодыраште ракатланен илыме веле огыл,мый дечем йодде, ик кайыквусымат лӱен огыт нал!
- ▣ **Курай:** Ялантай ӱдыржым мыланем поро кумыл дене ок пу. Сай дене ма, осал дене – мыланем тудым налман. Юлавий мыйын ок лий гын, тудын дене пырля чыла йомдарем.

ГЕРОЙ – ВЛАК:

Чын мо?

- Аксар Юлавий деч коранеш. Тудо Курай князь деч лүдеш.

Факт:

- **Аксар:** Юлавий, пиал пуышо суксо кайыкем. Пүртүсын эн мотор пагытше- сүрем кечынат, чатлама теле йүштө годымат мыйын эн мотор пеледышем тый улат . Илышын торжа вийже мемнам ойыра гын, тыйым йомдарем гын, пүртүсын моторжо, кечын чеверже мыланем үмырешлан шапалга. Тунам мый шкежат тусдымө, юалге үмылыш савырнем. Таче тыйым йүкташ Курай князь толшаш.

ЧЫН УЛМО:

- ▣ **Аксар:** Тый(Курай) мыйым виян, чолга рвезе маньыч, тау.Тиде шомакет мыланем ўшаным пөртылтыш.Юлавий, нуно мемнам ойырен кертыт, но йөратыше шўмтулнам нигунам огыт йөртө.
- ▣ **Аксар:**Палем,Курай, виян улат.Мый денем тый, мом шонет, тудым ыштен кертат.Но мыят айдемак улам!..Поян ма, нужна – илаш шочынна. Сандене мый тыланет лўдде каласем: Юлавийым йөратем. Тудын верч тулыш, вўдыш пурем! Юлавий каласа гын,ужар вуем товар йымак пыштем...

ГЕРОЙ — ВЛАК:

Чын мо?

- Юлавийын Тойвий гаяк пұрымашыже.

Факт:

- Ме, тудын кум ватыже, еш илыш пиалым ужын огынал. Эр йұдым тўналын, лўп пычкемыш лиймешке, пашажым ыштышна. Икте — весылан сырыме огыл. Шактиар эше иктаж ватым налже ыле, шонен иленна. Пўтынъ илышнам тудлан пуышна...

ЧЫН УЛМО:

- ▣ **Юлавий:** Пидса, Аксар пелен мыйымат пидса!
Шуко Курай, мом шоget, пид мыйымат пеленже!
Садак мый тыйын ом лий нигунамат.Каргыме лий
тый!...

МЫЙЫН ШҮМӨШ УТЛАРАК КОДЫН:

1. Кум геройын лүмжө:.....
2. Кум күлешан событий:.....
3. Айдемын кум күлешан качестваже:.....

УРОКЛАН ПЕШ КУГУ ТАУ

